

ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЦИФРОВОЇ ДИДАКТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Шевчук С.С., *старша викладачка Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Інформаційне суспільство – це глобальне суспільство, в якому обмін інформацією не має ні часових, ні просторових, ні політичних кордонів, де відбувається взаємопроникнення культур, де кожному співтовариству відкриваються нові можливості для самоідентифікації й розвитку власної унікальної культури, а кожній особі – створюються сприятливі умови для всебічного розвитку. Воно передбачає, з одного боку, різке зростання ролі знань та інформації, які стають важливим стратегічним ресурсом суспільства, забезпечують адекватний сьогоднішньому розвиток особистості та фахівця, прискорений розвиток високотехнологічних галузей економіки, розбудову нашого життя, роботи і дозвілля, можливості організації всіх видів освіти, у тому числі й професійно-технічної, а з іншого – широкий доступ громадян до інформації, освіти, культурних надбань, сприятливі умови створення інформації і знань для кожного, доступ до них, користування й обмін ними, створення нових можливостей роботи й спілкування завдяки бурхливому розвитку і широкомасштабному впровадженню інформаційно-комунікативних технологій у всі сфери буття особи.

В інформаційному суспільстві головним джерелом існування, функціонування і розвитку, основною рушійною силою прогресивних перетворень стають знання та інформація, які накопичило і продовжуватиме здобувати і накопичувати людство та які ефективно використовуються практично всіма підсистемами суспільства для розв'язування своїх повсякденних і перспективних завдань і проблем. Одним із суб'єктів вирішення цієї проблеми є система професійної (професійно-технічної) освіти, яка має створювати оптимальні умови для всебічного забезпечення інформаційних потреб і вдосконалення реалізації прав українських громадян у професійних і фахових знаннях та інформації.

Введення карантину через пандемію COVID 19 та оголошення в Україні військового стану у зв'язку із широкомасштабною агресією РФ стали причиною переходу вітчизняної професійної освіти до переважного використання дистанційної та змішаної форм організації освітнього процесу. Проте обмеженість використання наявних педагогічних технологій, програмних засобів, скутість у застарілих організаційно-педагогічних умовах пізнавальної діяльності здобувачів професійної освіти створило вагомі завади для впровадження процесу дистанційної освіти в процесі системи професійної підготовки кваліфікованих фахівців. Тому важливим організаційним елементом умов педагогічного процесу системи дистанційного і змішаного навчання стали створення і контроль інформаційного поля суб'єктів освітнього процесу.

Процес організації освітнього процесу за дистанційною і змішаною формами зумовлює, відповідно до Закону України «Про професійну освіту», перехід вітчизняної системи П(ПТ)О до інформаційно-педагогічної системи професійної, *базовою основою якої є інформаційне освітнє середовище*, орієнтоване на забезпечення створення електронних навчальних ресурсів, їх використання для формування академічних і професійних знань, умінь, навичок і, в цілому, професійної компетентності здобувачів освіти [3].

Організація пізнавальної діяльності здобувачів професійної освіти в умовах інформаційно-освітнього середовища у режимі віддаленого доступу до електронних навчальних ресурсів у певній мірі знижує керованість освітнім процесом у порівнянні з очною формою навчання. Спостерігається зміна позиції педагога в освітньому процесі, оскільки провідна роль відводиться особистості здобувача освіти, а педагог виконує функцію консультанта. Ця особливість може бути врахована, якщо в основу управління пізнавальною діяльністю учнів (студентів) покласти теорію програмованого навчання із дотриманням вимог суб'єктно-діяльнісного навчання. При цьому основою керованості навчання є організація зворотного зв'язку при роботі учнів з теоретичною інформацією та виконанні практичних завдань. Це максимально реалізується саме через методи і форми програмованого навчання та

алгоритмічну організацію дидактичних переходів від одного блоку навчальної інформації до іншого, від простих завдань до завдань репродуктивного, поглибленого і розвивального характеру.

Основою інформаційного освітнього середовища стають інформаційно орієнтовані програмно-педагогічні засоби. Серед усіх типів електронних програмно-педагогічних засобів електронний підручник, особливо з грифом Міністерства освіти і науки України, є головним електронним навчальним елементом інформаційного освітнього середовища з базовими освітніми функціями. Однак певна безсистемність електронного підручникотворення, недостатньо належний рівень науково-методичного супроводу його розроблення та впровадження в освітній процес, відсутність чіткого теоретичного обґрунтування призвели до певного відставання в розробленні термінологічних аспектів у цьому науковому напрямі.

За таких умов особливого значення набуває низка взаємопов'язаних аспектів [1]:

- *на методологічному рівні* – концептуальна основа;
- *на нормативно-правовому* – правове забезпечення його функціонування;
- *на прикладному* – технологія та методика формування інформаційного освітнього середовища;
- *у плані програмної інженерії* – розроблення програмного забезпечення підтримки організаційно-педагогічних і дидактико-психологічних процесів;
- *у контексті професійної підготовки педагогічних кадрів* – їх готовність до активної участі у формуванні інформаційного освітнього середовища ЗП(ПТ)О в Інтернет-просторі.

Діапазон навчальних технологій, об'єднаних поняттям «інформаційне освітнє середовище», надзвичайно широкий: від очного й заочного навчання з новими і специфічними елементами застосування комп'ютерних технологій – до повного автономного навчання в цифровому освітньому просторі. Парадокс полягає в тому, що при такій значній увазі до цієї нової освітньої технології

можна побачити недостатньо глибоке, з методологічного погляду, опрацювання проблеми дистанційної освіти. Неформально це підтверджується ще й тим, що пошук відповіді в Інтернеті на поставлене проблемне питання відкриває надзвичайно широке коло публікацій як наукової, так і практичної орієнтації, присвячених цій проблемі.

Формування інформаційного освітнього середовища має базуватися на засадах системного, інформаційного, контекстного та суб'єктно-діяльнісного підходів, що є тим методологічним підґрунтям, яке дає можливість визначати головні функціональні елементи, змоделювати та описати процеси як кожного окремого компонента, так і в їх процесуально-функціональному взаємозв'язку. Це дозволяє представити інформаційне освітнє середовище як множину взаємопов'язаних елементів, для яких *характерними є такі ознаки* [2]:

- сукупність елементів не є абстрактною або довільною, а має певні обмеження, що зумовлюються зовнішнім середовищем, у якому воно функціонує;
- кожен елемент характеризується власною структурою, змістом і внутрішнім процесом, має параметри входу і виходу;
- елементи цього середовища, відповідно до вхідних і вихідних параметрів, взаємодіють між собою на засадах структурно-логічних, міжпредметних і причинно-наслідкових зв'язків;
- елементи середовища існують і функціонують лише завдяки цілісності всієї системи, а їх сукупні властивості не зводяться до простої суми властивостей його окремих елементів;
- функціонування окремих елементів у сукупній взаємодії складає цілісний, нерозривний і стабільний процес;
- кожен окремий елемент є чутливим до зовнішнього середовища за своїми вхідними і вихідними параметрами, що робить гнучким і мобільним інформаційне освітнє середовище як у функціональному, так і процесуальному відношенні.

Науково-методичне забезпечення освітнього процесу дистанційного і змішаного навчання системи професійної освіти має формуватись на комплексі взаємопов'язаних дидактичних цілей і завдань навчання та різноманітних видів змістовної навчальної інформації. Зміст програми за дистанційною формою підготовки кваліфікованих працівників дає можливість персоніфікувати навчальні програми. Формування змісту курсів дистанційного навчання здійснюється на основі модульного підходу.

Навчальними електронними ресурсами можуть бути педагогічні авторські розробки, спрямовані на вивчення окремих навчальних дисциплін або їх розділів, що дає змогу створювати навчальний контент; електронні підручники, розроблені за модульними технологіями; навчальні посібники, аудіо-, (відео)-ресурси, тренінгові програми, комп'ютерні практикуми, пакети тестових завдань, інформаційні текстові матеріали з гіперпосиланнями тощо.

Вебресурси навчальних програм створюються, накопичуються, зберігаються і передаються у текстовому, графічному, аудіо- та відео форматі або у форматах, що відповідають стандартам збереження та обміну навчальними об'єктами. Вебресурси визначеної навчальної програми, відповідно до педагогічного сценарію педагога, можуть об'єднатись у дистанційні курси або використовуватись як окремі елементи.

Отже, застосування засобів і технологій дистанційного навчання у професійній підготовці кваліфікованих фахівців істотно змінює традиційні форми взаємодії суб'єктів освітнього процесу і формує нові моделі їхньої взаємодії. Але суттєвим аспектом є те, що основним суб'єктом у дистанційній формі набуття професійної освіти є здобувач професійної освіти та основна форма його навчальної діяльності – цілеспрямована і контрольована самостійна робота. Здобувачі освіти мають можливість навчатися за індивідуальним графіком, використовуючи заздалегідь отримані або доставлені через Інтернет, відповідно до особистого запиту, комплекти цифрових освітніх ресурсів, при цьому контактувати з педагогом за допомогою мобільних застосунків.

Однак слід зауважити, що для системи професійно-технічної освіти надання тільки доступу до інформаційних освітніх ресурсів та забезпечення опосередкованої взаємодії суб'єктів педагогічного процесу є недостатнім і не забезпечує необхідної ефективності та якості професійної підготовки. Інформаційне освітнє середовище системи П(ПТ)О має відтворювати модель освітньої діяльності, характерної для суб'єктів професійного навчального закладу.

Отже, сьогодні вітчизняна освіта, у тому числі і професійна, перетворюється на систему підготовки когнітивних працівників, які працюють із інформаційними потоками у цифровому середовищі та вміють ціннісно їх використовувати для якісного виконання нових професійних ролей і функцій, здатні до безперервного особистісного, культурного, соціального професійного розвитку впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти.

Список літератури:

1. Дистанційне навчання в системі професійно-технічної освіти : монографія /авт. кол. В. В. Ягупов, Л. М. Петренко, С. Г. Кравець та ін. / За наук. ред. В. В. Ягупова. Житомир: «Полісся», 2019. 234с.
2. Шевчук С.С. Сучасні освітні технології у професійній підготовці кваліфікованих робітників: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2022. 158 с.
3. Ягупов В. В. Суб'єктність учнів як основна детермінанта дистанційного навчання в системі професійно-технічної освіти / В. В. Ягупов // Наук. вісник Ін-ту проф.-тех. освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць : Вип. 11 /Інст ПТО НАПН України ; [Ред. кол. В. О. Радкевич (голова) та ін.]. К. : Міленіум, 2016. С. 29–37.